

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Lakiehdotus ja erityisesti sen tarkemmat perustelut selkeyttävät fyysisen huolenpidon ja kasvatuksen suhdetta rajoitustoimiin.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lastensuojelun asiakasmitoituksen säätäminen lakiin on lastensuojeluasiakkaiden edun mukaista mutta tosiasia on, että 35 asiakasta/sosiaalityöntekijä on edelleen liian suuri määrä jotta sosiaalityöntekijä voisi tehdä riittävän intensiivistä työtä jokaisen asiakkaana olevan lapsen ja hänen perheensä kanssa.

Vaikutukset kunnille ovat merkittävät kustannusten nousun osalta, koska se edellyttää kuntiin lisää sosiaalityöntekijöiden vakansseja. Rekrytointivaikeudet ovat merkittäviä ja valtakunnallisia; kunnat ovat kestävämmässä tilanteessa, kun tälläkään hetkellä avoimiin vakansseihin ei ole välttämättä yhtään hakijaa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän virkavastuu on merkittävä ja sosiaalityöntekijälle osoitettuja vaatimuksia ollaan tässäkin lakiesityksessä lisäämässä. 35 asiakasta/sosiaalityöntekijä on liikaa, 20-25 olisi realistisempi lukumäärä, jotta sosiaalityöntekijä voisi paneutua riittävästi ja tarvittavalla tavalla jokaisen asiakkaansa asiaan.

Ns. yhdennetty lastensuojelun sosiaalityö voisi olla tarkoituksenmukaista yhdistää avo- ja sijaishuollon kohdalta mutta jälkihuollon osalta työn sisältö itsessään on jo hyvin erilaista kuin

alaikäisten kanssa työskentely nyt kun ikäraja nousi 25v. saakka. Jälkihuoltotyön sisältö täysi-ikäisten kanssa on monilta osin lähempänä työikäisten palveluita koska siellä korostuvat erityisesti opiskelutyö- ja talouskysymykset.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Ei pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

On erittäin hyvä että lakiehdotus tarkentaa terveydenhuollon velvollisuuksia järjestää hoitoa ja palveluita kiireellisenä ja viivytyksettä. Huoleksi jää se, onko tällä kirjauksella tosiasiallista vaikutusta käytäntöön. Erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatriset palvelut ovat pahoin ruuhkautuneet, psykiatriassa alasajettua osastohoitoa korvataan lastensuojelun laitoshoidona ja lääkäripulasta kärsitään monilla alueilla, joten tuoko lastensuojelulakiin lisätty säädös tosiasiallista vaikuttavuutta terveydenhuollon palveluiden saatavuuteen. Psykiatrian palveluiden tulisi uudistua kuten muidenkin palveluiden siten, että palvelu tuodaan asiakkaan luo, eikä niin, että apua ei ole, jos asiakas ei heti motivoitu.

Se, että jatkossa terveydenhuollon olisi annettava pyydettäessä kirjallinen lausunto, jos lapsi ei ole autettavissa terveydenhuollon keinoin, on hyvä ja työtä selkeyttävä asia. Tämän tulisi ehdottomasti koskea lisäksi myös lapsen vanhempien hoidosta tai sen toimimattomuudesta lausumista. Nykyisen käytännön epämääräisyys aiheuttaa suurta kuormitusta lastensuojelun viranhaltijoille huostaanoton edellytysten täyttymistä arvioitaessa ja on merkittävä asia työntekijän oikeusturvan kannalta mahdollisia valituksia arvioitaessa. (mm. onko avohuollon tukitoimia tarjottu riittävästi)

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Mitä tarkoittaa: "Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan." ja "Lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulo lastensuojelussa" ? Molemmat kohdat epäselviä, mitä niillä tarkoitetaan ja mikä muuttuu?

Lastensuojeluasiakkaana oleva lapsi on jo siellä asiakkaana, hänen palvelun ja suojelun tarpeensa on jo arvioitu, eikä tämä kohta tuo mitään lisäarvoa vireille tulon selkeyttämisessä. Kaiken kaikkiaan uudistus shl-yhteydenoton ja lastensuojeluilmoituksen välillä on jäänyt monilta osin epäselväksi eikä ole kentällä juurikaan selkiyttänyt tai vaikuttanut asiakasvirtoihin tai toimintaan.

Täsmennys siihen, että lapsen palvelutarpeen arvioinnista laadittavan yhteenvedon perusteluihin on kirjattava tulokset ja lastensuojelutoimien tarpeesta tai miksi tarvetta ei ole, on hyvä uudistus.

Tarpeellinen tarkennus on myös virkavastuuseen kuuluvan työn täsmällisempi avaaminen ja erottaminen yksityisestä palvelutuotannosta. Haaste jo aiemmin mainittu sosiaalityöntekijöiden saatavuus, vaatii pienempää asiakasmääriä, jotta työmäärä koetaan mahdolliseksi tehdä ja sinne halutaan hakeutua.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä sääntämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Tämä on hyvä ja toimintaa selkeyttävä uudistus. Tällä hetkellä asiakkuus saattaa jäädä epämääräiseksi, kun tukitoimia tai toimenpiteitä ei ole mutta ei ole myöskään selkeästi sovittu asiakkuuden päättymisestä tai informoitu kaikkia asianosaisia.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Ei

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Olemassa olevassa lainsäädännössä on jo riittävät keinot moniammatillisen tuen järjestämiseksi kotiin ts. perhekuntoutus, jota voidaan tehdä myös kotiin annettavana sekä kohta "muut lapsen tarvitsemat tukitoimet", joka mahdollistaa monenlaisen tuen räätölöinnin. Tämän pykälän uudistaminen ei tuo mitään lisäarvoa, kyse on ehkä ollut siitä, että lain jo tarkoittamaa tukitoimea ei ole käytetty kunnissa lain mahdollistamalla tavalla.

Sanalla "tehostettu" ei tuoteta lisäarvoa tai parannusta asioihin, joita voidaan tehdä jo nykyisin, kyse on siitä käytetäänkö keinovalikkoa riittävästi.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Täsmennykset ovat teoriassa ihan hyviä mutta kaikkea tuota arvoidaan jo nytkin, ehkä noista tutkimuspohjaisuuteen nojaava arvio ei ole ollut kovin tietoista ja systemaattista.

Suurin sijaishuoltopaikan valintaan vaikuttava haaste ja ongelma on se tosiasia, että meillä ei ole tarjolla riittävästi sellaista osaamista ja erityisasiantuntemusta tarjoavia sijaishuoltopaikkoja jotta voisimme aina valita lapsen yksilölliset tarpeet täyttävän paikan.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Ehdotettu sääntely ei tuota varsinaisesti mitään uutta lapsen tuen järjestämiseen tai varmistamiseen, yhteistyö kaikkien lapsen asiassa työskentelevien tahojen kanssa kuuluu nytkin sijoitetun lapsen prosessiin ja sosiaalityöntekijän tehtäviin. Velvoite kirjata, kuinka opetus järjestetään, täsmentää nykyistä käytäntöä, joka ei välttämättä ole ollut aina systemaattista.

Tuleva oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutus käytäntöihin jää nähtäväksi, miten lastensuojelun resurssit, keinot riittävät ja mahdollistuvat esim. kouluikäikäymättömien kohdalla.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

- a) kiireellisenä vastaanotto- ja arviointipalveluna; ---> meillä on nytkin näitä yksiköitä, näiden ylläpitäminen tulisi osoittaa kuntien/maakuntien tehtäväksi, ei yksityisille palveluntuottajille. Näistä on pulaa.
- b) perusopetuksen ja sijaishuollon integroituna palveluna;---> näitä on nytkin esim. koulukodit, mikä muuttuisi?
- c) päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroituna palveluna;---> tälle on tarve ja kysyntää mutta huolta herättää, kuntoutuuko nuori, kun päihdekierteessä olevia nuoria laitetaan, usein vastentahtoisesti, 7 samalle osastolle. Riskinä on päihdekierteen paheneminen, päihteiden ihannoinnin vahvistuminen nuorten kesken, päihdekaupan lisääntyminen ja päihdenuorten vahvempi verkostoituminen. Vaikuttavan ja onnistuneen päihdehoidon tarjoamisessa tulisi löytää tapoja järjestää se niin, ettei päihdeongelma vain syvene, vähintäänkin yksiköiden tulisi olla pieniä.
- d) lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä sijaishuollon integroituna palveluna; ja--->Tämä on yksi tärkeimmistä sijaishuollon muodoista, joka on tärkeää saada kuntoon. Nyt lastensuojeluun valuu jatkuvasti sosionomien hoidettavaksi hoitovastarintaisia tai vakavasti psyykkisesti oireilevia lapsia, joihin nykymuotoinen psykiatrinen avohoito ei vastaa ja nuoret eivät saa asianmukaista apua. Yksiköitä tulisi yhdistää niin, että siellä on kokoaikaisesti riittävä sosiaali- ja terveydenhuollon osaaminen niin, että lapsen psykiatrista arjen hoitoa toteuttavaa henkilöstöä on myös laitoksessa, eikä vain avopolilla kerran kuussa tavattavissa.
- e) vammais- ja lastensuojelun integroituna palveluna.--->nytkin on joitakin tällaisia yksiköitä etenkin kehitys- ja vaikeavammaisille mutta varmasti olisi tärkeää olla myös eri autismin kirjon ym. lapsille yksiköitä, jossa olisi riittävää osaamista tällaisten lasten kuntoutukseen ja hoitoon.

Käytännön vaikutuksia edellä mainittujen kohdalla olisi että ne edellyttävät erityisosaamista ja henkilöresurssien lisäämistä, joka nostaa kustannukset todella korkealle ja haastaa tätä kautta vahvasti kuntien taloutta ja kuntia, joissa vaativahoitoisia lapsia on paljon.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

Huomoitavaa tässä on, että nyt lisätään lastensuojelulle lailla lisävelvoittein erityisen hoidon osastoja ja -jaksoja sen tilalle, että terveydenhuolto on lakkauttanut osastomuotoisen kuntouttavan

hoidon tarjoamisen vakavasti oireileville lapsille (mm. itsetuhoiset, vakavassa päihderiippuvuudessa olevat nuoret). Tämä on tärkeää tiedostaa rahoituksessa ja budjetoinnissa, koska lastensuojelun kasvavilla kustannuksilla korvataan terveydenhuollon palveluihinsa jättämää aukkoa.

EHOjen lisääminen tulee myös lisäämään entisestään sijaishuoltopaikan muutoksia, mikä on ristiriidassa pysyvyyden ja kiinnittymisen tavoitteiden kanssa.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä pääosin

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Tällä turvataan heti tarpeeksi pitkä jakso erityisessä huolenpidossa. Haasteena se, että lapsi joutuu vaihtamaan sijaihuoltoyksikköä, joka taas vaarantaa sijaishuollon toteuttamisen tavoitteet--> kiinnittymisen ja kiintymyssuhteen katkeaminen nykyiseen sijaishuoltopaikkaan, jonka tehtävä on kuntouttaa lasta ja tarjota tälle pysyvyyttä -miksi ei käytettäisi riittävästi rajoitustoimenpiteitä ja lisätä moniammatllista henkilöstöä ns. tehostetun hoidon jaksolla omaan yksikköön?

Missä määritellään EVAn tarpeessa olevat lapset suhteessa EHOon?

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Nykyinen jakso on lähes aina liian lyhyt mutta uudistuksen kustannusvaikutukset ovat kunnille merkittävät.

Jos lapsi on tarkoitus palauttaa jakson jälkeen aiempaan sijaishuoltopaikkaan, joudutaan maksamaan sekä EHON kustannukset, että usein vähintään noin puolet olemassaolevan sijaishuoltopaikan kustannuksista.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Resurssin kirjaaminen lakiin on hyvä asia, mutta se haastaa yksiköitä, joissa jo ennestään pulaa henkilöstöstä ja ammattitaitoisista ohjaajista. Koulutusrakenteessa pitäisi olla erikoistumislinja lastensuojeluun niin ammattikorkeakoulu -kuin yliopistokoulutuksessakin ja palkkauksen nousta suhteessa erikoistumiseen, jotta lastensuojelulaitoksissa kaikkiaan olisi riittävän osaava ja pysyvämpi henkilöstö.

Henkilöstömitoituksen nostaminen tuo kuntiin myös merkittävän kustannusten nousun mutta vaikuttavaa tulosta ei voi saada, jos sijaishuollossa ei mahdollistu yksilöllinen hoito ja kasvatus riittävällä aikuisresurssilla.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Kyllä, mikäli tässä huomioidaan maakuntien väliset tarpeet ja yksiköiden sijoittelu tasapuolisesti niin, ettei lapsia kuljetella pitkin Suomea. Tällä säätelyllä yksityiset palveluntuottajat eivät voisi muodostaa hintoja markkinatalousperustaisesti.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Viranhaltijan vastuu on edelleen arvioida rajoitustoimien välttämättömyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Säännös lisää sosiaalityöntekijän työmäärää ja vastuuta mutta sen pitäisi edellyttää myös laitosten henkilöstön osaamisvaatimusten tarkentamista.

Toteutuessaan edistää siten lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista mutta huoleksi jää, miten tämän toteuttaminen onnistuu vrt. sosiaalityöntekijän asiakasmäärät.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Käytännössä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja vaje tuovat haastetta, jos sosiaalityöntekijä ei ehdi/pysty perhetymään kokonaisuuteen 7 vrk aikana ja laitos ei voi tehdä mitään, vaikka tuntevat tilanteen ja tarpeen parhaiten. Nykyinen säännös on parempi.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Selkeyttää yksikön oikeuksia.

66 § Henkilöntarkastus

ok

68 § Kiinnipitäminen

ok

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Pidemmän päätöksen mahdollistaminen on lapsen edun mukainen, koska hänet voidaan turvata paremmin. Tärkeää, että nuori ei ole rajoituksen aikana vain säilössä, jolloin turhautuminen ja aggressiot voivat vain voimistua, vaan laitoksen on tarjottava tällöinkin nuorelle rajoituksen puitteissa mahdollista psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaa toimintaa.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Asian riittävä ennakointi ja suunnitelman miettiminen jo etukäteen on hyvä asia.

70 § Eristäminen

ok, ajan rajaaminen hyvä.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

ok

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Yhteydenpidon rajoittamisen täsmentämisellä voidaan turvata paremmin hoidon tavoitteiden toteuttaminen

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Laitosten ja sosiaalityöntekijän resurssit karanteen lapsen etsimiseksi esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, jossa nuoret liikkuvat laajalti kunnista toiseen, ovat varsin vähäiset ja asettaa paljon haastetta vaatimuksiin vastaamiseen.

Jotta lapsen saaminen autoon palauttamista varten onnistuisi, pitäisi lapsesta voida tarvittaessa pitää kiinni jo ennen autoon menoa. Ensisijaisesti tämä tulisi toteuttaa poliisin tekemänä virka-avun turvin ja tätä yhteistyöhön ja saatavuuteen liittyvää ongelmaa tällä pykälällä ei ratkaista.

On tärkeää, että hatkalla olleelle nuorelle voidaan tehdä henkilötarkastus jo ennen autoon menoa, niin monilla on nykyisin päihteitä tai teräaseita mukanaan ja jos tarkastaa ei saa, aiheuttaa se merkittävän työturvallisuusriskin nuorta palauttaville työntekijöille.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Edistää laitosten vastuuta miettiä käytettyjä toimenpiteitä ja mitä pitää ehkä tehdä toisin, jos eristämisiä joutuu jatkuvasti raportoimaan.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Kirjaamisvelvoite on ok mutta kuukausittainen toimittaminen erillisenä vaikuttaa työläältä, tuoko lisäarvoa? Toisaalta lisääntyisikö aluehallintovirastojen tuntemus kentän arjesta tätä kautta paremmin?

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Varmistaako tämä jotenkin nykyistä paremmin terveydenhuollon palveluiden tai päihdekuntoutuksen antamista jälkihuollon asiakkaalle? Lapsen ja nuoren jälkihuollon erottaminen hyvä asia.

Suunnitelman kirjaaminen tarvittaessa jälkihuollon päättyessä ok.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Valtion koulukodit kertovat vastaavansa vaativaa sijaishuoltoa tarvitsevista lapsista mutta meillä on aivan toisenlaisia kokemuksia, he valikoivat lapsia ja ovat kieltäytyneet lukuisia kertoja ottamasta vaativahoitoista lasta hoitoonsa. Myös sopimusehtojen kanssa on ollut jatkuvaa haastetta ja heillä on aika saneleva asenne kunnan suuntaan.

Jos näin tehdään, on tärkeää miettiä, kuka ja kenen johdolla toimintaa toteutetaan ja kuinka rahoitus menee, jotta hinnat eivät nouse pilviin, kuten nyt näyttää näiden yksiköiden osalta osin tapahtuneen.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

13b§:

Lakiin täytyy kirjata lauseke tilapäisen ylityksen osalta mm. miten tulkitaan tilannetta, jossa työntekijällä on 35 asiakasta ja asiakasperheeseen syntyy uusi lapsi tai muodostuu uusperhe, jonka mukana asiakkuuteen tulee vaikka 3 lasta uuden puolison mukana-->ei ole tarkoituksenmukaista, että osa perheestä olisi asiakasmäärän ylittymisen takia eri sosiaalityöntekijän asiakkaana.

Mitkä ovat kunnan velvoitteet, kun asiakasmäärä ylittyy jonkin verran ennakoimattomasti ja sosiaalityöntekijän vakansseja ei ole enempää?

Mikkonen Hanna
Keravan kaupunki - Perheitä tukevat palvelut